

דף מקורות לשיעור של הרב מאיר ליכטנשטיין

שבועות פרק שישי – דף מספר 7

בס"ד, כ"ח בטבת תשס"ח.

דרשת כסף וכלים

א. יחידת הלימוד השבועית

השבוע נעסוק בנוסחאות השונות של דרשת כסף וכלים, תוך חתירה לעמוד על יסוד הדין ועל הגישות השונות של הראשונים לנוסח.

ב. נוסח דרשת הסוגיה

1. עיינו ברש"י ד"ה מה כסף דבר חשוב ובקידושין יא: רש"י ד"ה הכי גרסינן ומה כסף.
 - א) מהו הנוסח שעמד בפני רש"י בשתי הסוגיות?
 - ב) מהן ההגהות של רש"י, ומכוח אליו שיקולים?
 - ג) האם רש"י התאים לחלוטין בין קידושין ובין שבועות?
2. עיינו בפירוש הר"י מיגאש לסוגיה.
 - א) כיצד הוא התמודד עם הקושיה שהטרידה את רש"י?
 - ב) מה דרך טיפולו בחילופי הנוסח בסוגיה?
3. עיינו לט: תד"ה מה כלים שנים (ובמקבילה בקידושין יא:).
 - א) מהי דרך טיפולם בנוסח הסוגיה?
 - ב) איזה אפשרות עולה מדבריהם מכוח העיון בירושלמי? מה הסבר הדרישה של כלי שוה פרוטה?
 - ג) כיצד הם מסבירים את הפער בין נוסח קידושין לנוסח שבועות?
4. עיינו בחידושי הרמב"ן בשבועות ובקידושין.
 - א) מה דרך טיפולו בחילופי הנוסח ומה יחסו להגהה של רש"י?
 - ב) מה היה הנוסח בכתבי היד שהיו לנוכח עיני הרמב"ן? מהן עדויות הנוסח שבכתבי היד שלנו? מה מלמד הפער על מצב כתבי היד שלנו?
 - ג) מהו הסברו לצורך בפרוטה בכלים? כיצד הוא מסביר את הפער בין קידושין ושבועות?
5. עיינו בחידושי הרשב"א וראו את חידושו על כלי שהוא פחות משווה פרוטה.
6. סכמו לעצמכם את הנוסחאות השונות ואת פרשנותם. איזה נוסח נראה מקורי? איזה אור שופכים הפירושים השונים על הבנת דין שתי כסף?

בשבוע הבא, בעז"ה ערב לימוד של בית מדרש לתנ"ך.

דף מקורות לשיעור של הרב מאיר ליכטנשטיין

שבועות פרק שישי – דף מספר 7

בס"ד, כ"ח בטבת תשס"ח.

רש"י מסכת קידושין דף יא עמוד ב

הכי גרסי' ומה כסף דבר חשוב אף כלים דבר חשוב - שיהו שוים שתי כסף ולאפוקי ממ"ד התם טענו שני מחטין חייב בהודאת אחת מהן לכך יצאו כלים למה שהן כלומ' שיתחייב בכלים בכל שהו, ורבותינו מפרשים שהדינר הוא מטבע הפחותה שבצורי ופירכא מדקתני שתי כסף שהן מעות ותירוצא מה כלים דבר חשוב אף כסף דבר חשוב ומעה דבר חשוב הוא ולדידי קשיא ביה טובא חדא דא"כ דכל כסף האמור בתורה דינר הוא היכי אתיא הך הקישא ומפקא ליה הא כי אתא היקישא לאשמועינן מה כלים שנים אף כסף שנים הוא דאתא ועוד מה כלים דבר חשוב וכי מחט דבר חשוב הוא והא אמרינן התם לכך יצאו כלים למשהו אלמא לא חשיבי מחטים ועוד בהדיא אמרינן התם איפכא מה כסף דבר חשוב אף כלים דבר חשוב וכסף כי אתא להך דרשא אתא.

5

ר"י מיגאש מסכת שבועות דף לט עמוד ב

האי דאמרינן הכא מה כסף דבר חשוב אף כלים דבר חשוב לאו למימרא דבעינן שיהו הכלי' שויין ב' כסף הוא דהא ליכא למימר הכי דהא בהדיא אמרינן לקמן אמר רב נחמן אמר שמואל טענו שתי מחטין כפר באחת והודה באחת חייב להכי יצאו כלים למה שהן אלמא בכלים לא בעינן שיהו שויין שתי כסף אלא הכי קאמר אף כלים דבר חשוב כלומר כל כלים ואעפ"י שאינן שויין שתי כסף דבר חשוב הן וחייב והיינו דאמר רב נחמן אמר שמואל טענו שני מחטין חייב לכך יצאו כלים למה שהן ודייקא נמי מדאמרינן מה כסף דבר חשוב וליכא למימר דלאפוקי כסף שאינו חשוב דהוא פחות משתי כסף הוא דקאמר הכי דהא האי כסף עצמו דכתיב בקרא שתי כסף הוא כדאמרינן אף כסף שנים הילכך בעל כרחיך האי דקאמר מה כסף דבר חשוב לאודוען מילתא דתני' שתי כסף דדבר חשוב הוא דאתא וכיון שכן האי דקאמר נמי אף כלים שנים לאודוען מילתא דכתיב בקרא שתי כסף דאתא ואע"ג דלא שויין שתי כסף ולא לאפוקי כלים דלאו שויין שתי כסף והיינו טעמא דלא הוי דבר חשוב בכסף אלא עד שיהו שתי כסף ובכלים אע"ג דלא שוו שתי כסף הויין דבר חשוב משום דכסף לאו לגופיה מיתבעי לאינש אלא לשווייה הוא דבעי ליה דהא לאנפוקי הוא דבעי ליה הילכך קמא דלית ביה שתי כסף לא הוי דבר חשוב וכלים לאו לאנפוקייהו הוא דבעי להו אלא לגופייהו הוא דבעי להו למעבד בהו מלאכה וכיון שכן לא איכפת לן אי שוו טובא אי לא הילכך אע"ג דלא שוו שתי כסף דבר חשוב הוא גביה דהא לגופיה הוא דבעי ליה למעבד ביה מלאכה. ואשכחן נוסחא דאית בה ומה כלים דבר חשוב אף כסף נמי דבר חשוב ולהאי נוסחא הכין נמי מפרש' ומה כלים דבר חשוב דהא כלים ואף עפ"י שאינו שוו שתי כסף דבר חשוב הוא דהא ראוי הוא למלאכתו כדאמרינן אף כסף נמי בעינן שיהא דבר חשוב ואי זה זה שתי כסף שאין נקרא דבר חשוב על פחות ממשקל זה.

10

15

20

25

חידושי הרמב"ן מסכת שבועות דף לט עמוד ב

ה"ג מה כלים שנים אף כסף שנים ומה כסף דבר חשוב אף כלים שנים חשוב. ופי' ומה כלים שנים אף כסף שנים דלהכי כתב רחמנא כלים ללמד על כסף שהוא שני כסף, ואם תאמר הרי אצטריך למכתב כלים לומר יצאו כלים למה שהן כדסבירא ליה לשמואל לקמן, התם היינו טעמא דדייקינן הכי מדלא כתב רחמנא כספים דמשמע שני כספים למה לי דכתב רחמנא כלים ש"מ להוציאן למה שהן, כך פי' רש"י, וא"ת ודילמא למה שהן הוציאן בלחוד ומנא לך הקישא דמה כלים שנים אף כסף שנים, משום דהוה ליה למיכתב כסף וכלי מאי כלים ש"מ תרתי.

30

ומה כסף דבר חשוב אף כלים דבר חשוב. קשיא ליה לרש"י ז"ל והא אמר שמואל יצאו כלים למה שהן, ולפיכך דחק והגיה אף כל דבר חשוב ופי' בר מכלים שהרי יצאו למה שהן, וליתא בכולהו נוסחי ובמסכת קידושין נמי גרסינן בכלים דבר חשוב אלא שפירש"י ז"ל שם דלא סבירא לן כשמואל, ורבותינו מפרשים מאי דבר חשוב דבעינן בכלים לאפוקי מרנא כדאמרינן בפ' הזהב במנא דכשר לאפוקי מרנא שאינו כשר וחשוב, אי נמי לאפוקי שברי כלים בשאינן ראויין למלאכתן ואינן חשובין ככלי כדאמרינן לענין חליפין מה נעל דבר המסויים אף כל דבר המסויים לאפוקי חצי רמון וחצי אגוז, וההיא דאמרינן במרובה (ס"ג א') שלמה למעוטי דבר שאינו מסויים לאו חצי כלים דמהכא נפקא ליה אלא היינו דבר שאינו במדה דלא חשיב מודה מקצת.

35

40

ולדברינו אנו שפירשנו דבר שאינו מסויים דכפרק מרובה כעין אותו שבפ' הזהב לאפוקי חצי כלים, נפרש בדבר חשוב שבכאן פי' אחר שמצינו אותו בירושלמי דגרסי התם אמר שמואל טענו שתי מחטין והודה לו באחת מהן א"ר חנינא והן יפות שתי פרוטות שיהא טענה פרוטה והודאה פרוטה, והכי נמי מפרשינן הא דאמרינן בגמרא

דף מקורות לשיעור של הרב מאיר ליכטנשטיין

שבועות פרק שישי – דף מספר 7

בס"ד, כ"ח בטבת תשס"ח.

- 45 דילן אף כלים דבר חשוב שיהו חשובין ממון כלומר ששויין שתי פרוטות שיהא הודיה פרוטה וכפירה פרוטה, ואע"ג דאקשו התם בירושלמי ברם כבית הלל דילפי כסף מכלים מה כלים שנים אף כסף שנים ודכותה מה כסף שני מעין אף כלים שני מעין, לפום גמרא דילן לא קשיא דלהכי הוא דאקשינן כסף לכלים ולא לענין שיהו שויין שתי כסף כדמפרש טעמא לכך יצאו כלים למה שהן, והרי בהדיא אמרינן בגמרא דילן דמקשינן כסף לכלים וכלים לכסף ולא בעינן בכלים שיהו שויין שתי כסף, הילכך גמרינן בגמרא דמערבאי פירושא דמילתא דשמואל והוא דהווי בה לית לן בה דלא אתיא אליבא דגמרא דילן.
- 50 אבל ראיתי לרבינו הא"י גאון ז"ל בשערי השבועות שלו ולמקצת המחברים שכתבו טענו שתי מחטין חייב אע"פ שאינן שוות פרוטה, וראוי לסמוך על הירושלמי, ועוד דאינן שוות פרוטה היאך איפשר והא אין ב"ד נזקקין לפחות משוה פרוטה כדאמרינן (ב"מ נ"ה א') ישיבת הדיינין בפרוטה ולא הוציאו כלים מן הכלל, וכן לענין קידושין ושאר הפרוטות שבמשנתנו אין הכלים יוצאין למה שהן.
- 55 ופי' מה כסף דבר חשוב לכל הלשונות שכל מטבע כסף חשוב הוא כיון שהוא יוצא, וכיון שלא הוזכר בתורה אלא כסף סתם אין לך בו אלא פחות שבמטבעות של כסף כמו שהוזכר בירושלמי למעלה, אף כלים כל שהוא כלי ובלבד שיהא חשוב, וההיא דאתמר בקידושין איפכא מה כלים דבר חשוב אף כסף דבר חשוב, למאי דס"ד מעיקרא התם דכל כסף האמור בתורה כסף צורי הוא דאיצטריך, אבל כיון דבמסקנא כסף קצוב אתמר כל שאינו קצוב בתורה כגון זה פחות שבכסף הוא, וכבר פירשתי שם הסוגיא כהוגן.
- 60 והרב ר' יהוסף הלוי ז"ל מפרש דהכי קאמר מקיש כסף לכלים מה כלים שנים אף כסף שנים ודכותה מקיש כלים לכסף, ולא למימרא דבעינן שויין שתי כסף דאם כן למה יצאו, אלא לומר מה כסף כל שהוא חשוב כסף דהיינו סוף כסף אף כלים כל שהוא חשוב כלי, כלומר אע"ג דאיתקוש להדדי כלים למה שהן יצאו, ופירוש נאה הוא, והוא מביא נוסחא שכתוב בה ומה כלים דבר חשוב אף כסף ובה ללמד שהוא מעה, וזו היא הגירסא שבמסכת קידושין.
- חידושי הרשב"א מסכת שבועות דף לט עמוד ב
- 65 ... ומה שאמר הרב ז"ל שאם כן מצאנו ישיבת הדיינין בפחות משוה פרוטה אין ראייה זו מכרעת דאפשר לומר דכל כלי כיון שהוא ראוי למלאכתו חשוב הוא כפרוטה ויתר מפרוטה ויושבין עליו הדיינין, ואפשר דאפי' לענין קדושין כן וכמו שקונין בכלי (ב"מ מ"ז א') אע"פ שאין בו שוה פרוטה ואפשר דקנין משום כסף הוא, ואם תמצא לומר דקנין לאו משום כסף הוא וכן שאין אשה מתקדשת בכלי שאין בו שוה פרוטה הכא שאני שהוציאן הכתוב למה שהן, ושמואל סתמא קאמר טענו ב' מחטין ולכך יצאו כלים למה שהן דאלמא בכל ב' מחטין קאמר, דאי לא תימא הכי לא סגי דלא אמרו בגמ' כן במה דברים אמורים בשהן יפות ב' פרוטות וכיוצא בלשון הזה וכמו שאמרו בירוש', ובירושלמי לא הלכו בזה לשיטת גמרתינו דהתם נמי אוקמי שמואל כב"ש דלא ילפי כלים מכסף אבל לב"ה דילפי כללם מכסף אמרו דלדידהו כלים נמי בעינן שיהיו שויין ב' מעין, וכמו שלא הלכו בזה כשיטת הגמ' אף במה שאמרו דהא דשמואל בשוין ב' פרוטות ואתיא כב"ש לא סמכינן עלי' בהא כלל, ודעת הגאונים והסכמתן תורה הלא, אלא כלים דבר חשוב דקאמרינן היינו כלי שלם שחשוב למלאכתו קאמר. והר"י הלוי ז"ל פי' דלא אתא לאשמועינן דבעי' כלי חשוב אלא קאמר מה כסף דבר חשוב אף כלים חשובין הם איזה כלי שיהיה לפי שחשוב וראוי למלאכתו וחשוב כמענה.
- 75